

Tid: 09.00 – 16.20
09.00 – 15.40
09.00 – 14.15
09.00 – 13.30

RÄTTEN

Rådmanen Nils Hedström

PROTOKOLLFÖRARE

Tingsnotarien Björn Landström

PARTER**Kärande**

1. Thomas Allgén
Kungsholmsgatan 17, 4 ö.g.
112 27 STOCKHOLM
Närvarande

2. Teet Härm
c/o Anders Agell
Övre Slottsgatan 8 A
753 10 UPPSALA
Närvarande

Ombud:

Professorn Anders Agell
Övre Slottsgatan 8 A
753 10 UPPSALA
Närvarande

Biträde:

Advokaten Ismo Salmi
Box 3095
103 61 STOCKHOLM
Närvarande dag 1-2

Svarande

Staten genom Justitiekanslern
Box 2308
103 17 STOCKHOLM
Närvarande genom ombud

Ombud:

Hovrättsassessorn Magnus Hermansson
Adress som Justitiekanslern
Närvarande

Biträde:

Jur. kand. Håkan Källgård
Adress som Justitiekanslern
Närvarande

ÖVRIGA**Skrivtolkar**

1. Marita Moberg
Hagstensgatan 6 B
561 34 HUSQVARNA
Närvarande dag 1-3

2. Christina Lundberg
c/o Tolkcentralen
Box 26074
750 26 UPPSALA
Närvarande dag 4

3. Kristina Åkerström
Visättravägen 37
141 50 HUDDINGE
Närvarande

SAKEN

skadestånd av staten

DAG 1

Ordförande konstaterar att hinder mot den muntliga förberedelsen inte föreligger

Samtal förs om den muntliga förberedelsens genomförande.

Anders Agell: Läkarna vidhåller sina yrkanden enligt stämningsansökan, aktbil. 2, med följande ändring. Beloppet avseende yrkandet om skadestånd för ideell skada i form av

lidande har bestämts till 200 000 kr per år för var och en av läkarna. Beloppet har bestämts efter viss skönsmässighet och med beaktande JK:s beslut i fallet ”Ulf”, där skadestånd för lidande utgick med 666 000 kr per år. Läkarnas yrkande är således i denna del relativt försiktigt. Den mest naturliga påföljden då skada vållats är att felet ställs till rätta; sådana påföljder tillhandahålls exempelvis inom miljörätten. I förevarande fall borde resning ha beviljats. När läkarnas resningsansökan avslogs tvingades man att istället initiera en skadestandsprocess. Läkarnas behov av resning kvarstår emellertid med oförminskad styrka. Detta faktum påverkar talan i målet på så vis att läkarnas talan avseende ersättning för lidande utgörs av ett yrkande om att staten ska förpliktas att betala skadestånd för lidande, med 200 000 kr för var och en av läkarna, år för år, fram till dess att kammarrättens dom undanröjs. Yrkandet om skadestånd löper således fram till den dag då kränkningen upphör. För det fall staten inte medger yrkandet på ersättning för lidande ämnar läkarna att presentera ett omfattande material till stöd för kravet.

Yrkandet om ersättning för inkomstförlust är beräknat av Erland Strömbäck. Beräkningarna i aktbil. 11 är utförda enligt konstens alla regler och är så noggrant genomförda som det är möjligt. Frågan om beloppen ska utgå såsom livräntor eller engångsbelopp bör dock behandlas efter förhandlingar med staten.

Ränta yrkas från dagen för delgivning.

Magnus Hermansson: Staten bestrider läkarnas talan. Inga belopp kan vitsordas. Beräkningen av räntan vitsordas dock. Staten ser för närvarande ingen anledning att diskutera de yrkade beloppen i sig. Det ifrågasätts om det är möjligt att bifalla yrkandet om att skadestånd ska utgå fram till dess att kammarrättens dom undanröjs. Talan har i denna del karaktären av en vitestalan. Staten sätter i fråga om detta yrkande, som numera utgör en fullgörelsetalan, inte står i strid med konstitutionella grundvärderingar. Frågan om resning tillkommer regeringsrätten och är inte ett spörsmål för staten. Staten menar inte att hinder föreligger mot en skadeståndstalan i

sig; synpunkterna avser yrkandets formulering. För bifall till ett sådant yrkande måste tingsrätten i princip ta ställning till att kammarrättens dom ska undanröjas.

Anders Agell: Regeringsrättens beslut kan inte angripas, eftersom ett beslut av regeringsrätten är fredat så länge beslutet inte ändras. Läkarna är emellertid oförhindrade att föra förevarande skadeståndstalan. Hermanssons synpunkt bestrids och den bygger på ett missförstånd. Hänvisning görs till yttrandet i aktbil. 31, s. 24 f. Fråga är om ett pågående skadegörande beteende och hinder föreligger inte mot att ett ansvar fastslås för staten att utge skadestånd så länge detta inte upphört, d.v.s fram till dess att kammarrättens dom undanröjs. Tingsrätten behöver inte – och kan inte – uttala sig om att kammarrättens avgörande ska undanröjas.

Rätten tar paus kl. 10.00 – 10.30 p.g.a. strömavbrott.

Anders Agell ger in en sammanställning, aktbil. 65, och bilagorna 24, 26 och 35, aktbil. 66.

Anders Agell redogör för händelseförloppet under förundersökningen varvid han i huvudsak hänför sig till stämningsansökan s. 22-64, aktbil. 1, och aktbil. 65 samt 68. Följande tillägg görs. De bilagor som omnämns i aktbil. 65 åberopas som bevis för fel och försummelser och för att det saknats bevis för läkarnas skuld. Bilaga 26 åberopas som bevis för att anmälan om incest aldrig borde ha gjorts. Bilaga 41 åberopas som bevis för att polisen lät sig styras av Christina Allgén.

Angående fel och försummelser

Magnus Hermansson: Talan måste förtydligas vad gäller de fel och försummelser som läggs staten till last. Det går inte att åberopa ett händelseförlopp under 20 år och överlåta åt andra att försöka sortera fram de omständigheter som görs gällande som grund för skadestånd. Det är inte tillfyllest med en exemplifiering eller översiktlig

sammanfattning. En precis redogörelse - punkt för punkt - över de moment som görs gällande erfordras.

Anders Agell: Stämningsansökan inklusive bilagor är mycket utförlig och innehåller en mängd åberopanden av fel och försummelser. Det utgör dock ett pedagogiskt problem att redogöra för fel och försummelser under en sådan lång tidsperiod. JK lägger genom den oförståeliga invändningen om att talan i denna del är oklar ett raster över verkligheten. Talan är – utifrån en bedömning av de krav som rättegångsbalken ställer på en stämningsansökan – tillräckligt preciserad. I syfte att underlätta domstolens arbete och bedömning kan preciseringar emellertid göras.

Anders Agell: Den redogörelse som gjorts över förundersökningen har syftat till att visa att det under förundersökningen inte framkom ett enda bevis av värde och att häktningsframställningar gjordes, häktningar kom att ske samt åtal väcktes utan erforderlig bevisning.

Magnus Hermansson: Staten vitsordar inte att utredningen under förundersökningen var helt utan värde för de åtgärder som vidtogs mot läkaren. Häktningen och åtalet mot läkarna var inte felaktiga i skadeståndsrättslig mening. Bedömningarna som gjordes i dessa avseenden var inte så uppenbart felaktiga att de grundar skadeståndsskyldighet.

Anders Agell: Jovan Rajs åtgärd att först bestämma sig för att Teet Härm var mördare och sedan skraddarsy ett utlåtande utifrån denna föreställning var uppenbart försumligt. Jovan Rajs var också jävig. Frank Lindblads och Margareta Erixons utlåtande var behäftat med brister i vetenskaplig metodik. Karin Allgén hördes endast av Margareta Erixon och inte av Frank Lindblad. Thomas Allgén hördes aldrig. Utlåtande underkändes sedermera av Astrid Holgersson i kammarrätten. Det görs gällande att dessa omständigheter var för sig konstituerar skadeståndsskyldighet. Samtliga fel kan emellertid läggas samman till det kumulerade felet att man litade på värdelös bevisning

Magnus Hermansson: Rajs, Lindblad och Erixon gjorde sina bedömningar och utlåtanden på grundval av sin expertis. Det kan inte vitsordas att deras utlåtanden innehåller felaktigheter. Det var i dessa fall heller inte fråga om myndighetsutövning mot läkarna. Bedömningarna kom att ligga till grund för åtgärder mot läkarna men var i sig inte myndighetsutövning. Det krävs att fråga är om myndighetsutövning för att staten ska kunna bli skadeståndsskyldig.

Anders Agell: Rajs åtgärder bör anses ha ingått i statens myndighetsutövning. Staten kan dock anses ansvarig härför även om åtgärderna inte utgjorde myndighetsutövning. Staten bör ansvara för de sakkunniga som anlitas. Lindblad togs in som hjälp under förundersökningen och goda skäl talar för att hålla staten ansvarig för anlidade självständiga medhjälpare vars resultat används för myndighetsutövning. I de fall staten väljer ut vilka medhjälpare man vill ha, kan rättspolitiska skäl anföras för ståndpunkten att staten ska bära ansvar för felaktigheter.

Anders Agell: Allan Bäckström uppfyllde inte de krav på objektivitet som ställs på en kriminalinspektör. Hans godtrogenhet och brist på kritisk förmåga var skadeståndsgrundande. Kriminalinspektör Per-Åke Larsson lät Christina Allgén – en person som ville ”sätta dit” sin f.d. make – styra sina åtgärder under förundersökningen. Rajs, Lindblad, Bäckström och Larssons åtgärder utgör var för sig ansvarsgrundande fel. Tagna tillsammans utgör åtgärderna kumulerade fel som Teet Härm och Thomas Allgén inte ska behöva tåla.

Magnus Hermansson: Staten bestrider att Bäckström och Larsson gjort sig skyldiga till försummelse. En mer detaljerad redogörelse behövs för att en närmare inställning ska kunna anges.

Rätten tar paus kl. 14.40 – 15.00

Anders Agell: Det är av stor vikt för bevisfrågan att JK så långt som möjligt avger sin inställning till åberopade sakförhållanden. Samtliga bilagor i promemorian, aktbil. 66, åberopas som bevis.

Magnus Hermansson: Staten kommer att kräva att detaljerade bevisuppgifter avges för de bevis som åberopas.

På frågor från Ismo Salmi uppger Magnus Hermansson följande.

Det bestrids för närvarande att Bäckström i förhör med Christina Allgén den 7 augusti 1987 brustit i objektivitet genom att fullständigt tro på Christina Allgén, att Rajs var jävig när han skrev obduktionsutlåtandet och att polisens konfrontationsförhör var bristfälligt. Eftersom omständigheterna har åberopats först idag har dessa förhållanden inte gått igenom i detalj.

Anders Agell: Expressens löpsedel den 28 oktober 1987 utlöste ett fruktansvärt massmedialt tryck. Detta trots att det vid denna tidpunkt inte fanns några bevis av värde för läkarnas skuld. Löpsedeln möjliggjordes genom att någon inom polisen sålde nyheten att Teet Härm skulle gripas. Uppgifterna i löpsedeln inköptes således genom bestickning och uppgifterna lämnades av någon som begick tjänstefel. Culpa kan vara anonym; det fordras inte att man vet vem som inom en organisation gjort sig skyldig till ett ansvarsgrundande fel. Löpsedeln kom att få förskräckande konsekvenser och grundlade de stora missuppfattningarna för framtiden. Den fick bl.a. till följd att mängder av personer som ville "hjälpa" polisen gav sig till känna, exempelvis "fotohandlarparet". Om det inte varit för löpsedeln är det troligt att både Teet Härm och Thomas Allgén hade måst friges. Utan "läckan" hade några vittnen inte kunnat framlockas. Den anonyma källan kan ses som orsak härtill. Det alternativa händelseförloppet utan löpsedeln är förstås svårt att avgöra. Det troliga är att Teet Härm och Thomas Allgén hade blivit frigivna. Bevislättningen "övervägande sannolikhet" gäller i denna situation och det görs gällande att skadan med övervägande sannolikhet inte skulle ha inträffat om det inte varit för löpsedeln. Den anonyma

culpan utgör i sig en tillräcklig grund för skadeståndsskyldighet avseende hela det fortsatta förloppet.

Magnus Hermansson: Så länge det inte preciseras på vilket sätt Expressen fått sin uppgift måste det bestridas att polisen lämnat uppgiften och att det skett genom muta. I vart fall har det skett inom skyddet för meddelarfriheten. Det görs också gällande att uppgiften om frihetsberövandet skulle ha kommit fram ändå. På ett teoretiskt plan vitsordas att en "läcka" i och för sig skulle kunna konstituera skadeståndsskyldighet.

Anders Agell: Under den "andra akten" av förundersökningen åberopas som fel och försummelser de åtgärder som Larsson – med hjälp av Wingqvist – vidtog i syfte att få fram bevis mot läkarna. Dessa åtgärder görs gällande inom ramen för det samlade agerandet som utgör kumulerade fel. Larsson styrdes i sina åtgärder av Christina Allgén som informatör; en vetlös grävning gjordes på familjen Allgéns landställe för att söka efter da Costas huvud, utredningen gavs en ensidig inriktning på att framkalla bevis mot läkarna och "fotohandlarnas" utpekande kom till stånd under oacceptabla förhållanden. Chefsåklagaren Anders Helin har i olika sammanhang uppvisat ett visst dåligt samvete för utvecklingen av förundersökningen mot läkarna. Om det varit känt att hårstråna på den handduk, som påträffades nära en säck med likdelar, inte tillhörde läkarna hade åtalet, enligt Helin, inte kommit till stånd. Vid tidpunkten rådde ett mycket stort opinionstryck för att åtal skulle väckas. Helin hade en för svag ledning av förundersökningen och han gav Larsson alltför fria händer och för stora befogenheter. Det görs i detta sammanhang gällande att staten bär ansvar för culpa in eligendo. En olämplig person valdes ut att leda förundersökningen. Larsson hade alltför begränsade bakgrundskunskaper och uppvisade en stor oförmåga och ensidighet genom att han i alltför stor utsträckning satte tilltro till Christina Allgén och letade efter bevis för läkarnas skuld.

Den 3, 6 och 7 februari 1986 höll Bäckström och Helin förhör med Thomas Allgén. Thomas Allgén gav här nyanserade svar på frågan varför Christina Allgén anmält honom. Han möttes dock endast av påståenden om att han ljög. Helin borde redan vid

detta tillfälle förstått att misstankarna var felaktiga, eftersom han talade med en mycket tillförlitlig person.

Tillsammans genomförde Helin och Larsson det kränkande ”vita-rocken” förhöret, under vilket de inte höll reda på de tidigare förhørsprotokoll som visat att Catrine da Costa setts efter pingsthelgen.

Den 21 december 1987 ville Helin träffa Christina Allgén för att skapa sig en bild av henne. Christina Allgén kom då med uppgiften om att dottern Karin vid något tillfälle skulle ha dansat framför en kamera, vilket skulle utgöra ett tecken på att Thomas Allgén utsatt henne för incest.

Åtalet mot Thomas Allgén för incest läggs staten till last såsom ett av de kumulerade felen. Gärningsbeskrivningen i åtalet är en ren fantasiprodukt och åtalet var obefogat. Det görs gällande att kriminalinspektörerna Bäckströms, Larssons och Wingqvists agerande medförde att det framkom felaktiga bevis. Detta kan bedömas var för sig eller läggas samman med Helins isolerade försummelse i hans egenskap av åklagare.

Magnus Hermansson: Det bestrids att Larssons och Wingqvists agerande utgör kumulerade fel. Flera av åtgärderna har inte utgjort myndighetsutövning mot läkarna. En del av åtgärderna har visserligen legat till grund för senare myndighetsåtgärder, vilket emellertid utgör en väsentlig skillnad. Vad beträffar påståendet om att Helin inte satt sig in i förundersökningen och att Larsson givits fria händer görs det gällande att organiseringen av verksamheten inte utgör myndighetsutövning. Förhören med Christina Allgén utgör knappast myndighetsutövning. Det bestrids att någon åtgärd i denna del varit ansvarsgrundande försummelse. Det bestrids vidare att åtalet utgjort försummelse. Bedömningen av huruvida utredningen var bärkraftig var inte så uppenbart felaktig att åtalet var obefogat. Påståendet om att åtalet var obefogat torde vara ett påstående om brott.

Anders Agell: De enda två dagar som Christina Allgén uppgett som tänkbara dagar för brottet var pingsafton och annandagpingst 1984. I förundersökningen finns ytterligare vittnesmål som ger vid handen att Catrine da Costa varit vid liv efter pingsthelgen. I denna del hänvisas till stämningsansökan s. 50. Enligt protokollförda förhör med Åberg, Möller, Selaisse Saba, Ancker och Lindgren, måste man dra slutsatsen att Catrine da Costa levde efter pingsthelgen. Dessa förhör kom dock inte att redovisas i det slutgiltiga förundersökningsprotokollet. Protokollet över förhöret med arkitekten Ancker "återfanns" dock under huvudförhandlingen. Endast förhöret med Nille Korsvall, vilket var det förhör som stämde bra överens med åtalet, redovisades. Det görs inte gällande att detta förhållande var avsiktligt; förhören kan ha slarvats bort. Det utgör emellertid ett häpnadsväckande slarv. Om man varit bekant med det kompletta materialet – att det endast var två dagar som enligt Christina Allgén kunde vara aktuella och att det i ett antal förhör framkommit att Catrine da Costa levde efter pingsthelgen – hade åtalet varit omöjligt. Detta åberopas såsom skadeståndsbaserat.

Det bör i detta sammanhang även nämnas bör att en person vid namn Jan, som i förhör under förundersökningen lämnade uppgiften att han senast sett Catrine da Costa under våren 1983, vid senare polisförhör uppgett att dessa uppgifter var felaktiga. Av rädsla för att bli indragen hade han medvetet lämnat en oriktiga berättelse. Till kommissarie Wettergren har han nu berättat att han träffade på da Costa under en resa till Skara i mitten av juni 1984. Dessa uppgifter utgör ytterligare ett stöd för slutsatsen att da Costa levde efter pingsthelgen. Polisen har dock lämnat besked om att förhöret är hemligt. Detta förhållande utgör ännu ett tecken på att myndigheterna inte gör något till förmån för läkarna och deras sak.

Magnus Hermansson: Det bestrids att förhören medvetet skulle ha utelämnats. Om de fallit bort utgör det försummelse i någon grad. Förhöret med arkitekten upptäcktes dock vid huvudförhandlingen i tingsrätten. Staten får återkomma med sin närmare inställning i denna fråga.

Anders Agell: Åtalet för incest väcktes utan sannolika skäl för brott och var endast ägnat att svartmåla Thomas Allgén och stödja åtalet för mord. Det var culpöst av Helin att åtala Thomas Allgén för incest enbart på grundval av Christina Allgéns uppgifter. Hänvisning görs till stämningsansökan s. 64 och bilaga 43. Det är angeläget att JK preciserar vad som i utredningen utgör grund för att åtalet för incest var motiverat.

Magnus Hermansson: Det bestrids att det varit culpöst att åtala för incest och att åtalet väcktes enkom för att understödja åtalet för mord. Utredningen var sådan att åtalet inte var obefogat. Staten får återkomma i frågan om vilket positivt underlag i utredningen som gjort åtalet befogat.

Anders Agell: Förundersöknings materialet var mycket omfattande. Den innefattar bl.a. 350 sidor förhör med Thomas Allgén. Förhöret med rättsläkaren Grundin, en kollega till Teet Härm, utgör 30 sidor. Åklagaren kom bara att åberopa den del av förhöret där Grundin talar om att han och Teet Härm sett på filmen ”Motorsågsmassakern” tillsammans. De övriga delar – där Grundin talar väl om Teet Härm och hans yrkesskicklighet – lämnas därhän. Genom att en mängd handlingar, helt utan bevisvärde, gavs in till tingsrätten, ”drunknade” bedömnarna i materialet samtidigt som de insinuanta handlingarna gav sken av att ”misstänkta” förhållanden förelåg. Exempelvis gavs protokollet över den grävning som vidtagits på familjen Allgéns landställe in. Detta ger intryck av man ”tyvärr” inte lyckades hitta Catrine da Costas huvud och att läkarna var ”otrevliga typer”.

Anders Agell: När Teet Härm förhördes av polisen gavs aldrig Thomas Allgéns försvarare tillfälle att närvara. Förhållandet var detsamma för Teet Härms försvarare när Thomas Allgén förhördes. Detta fick till följd att försvararna aldrig fick något helhetsgrepp om utredningen och att advokaterna kom att vara dåligt orienterade i målet. Ett bra uttryck för detta finns i protokollet över ”fotohandlarfruns” utpekande av Thomas Allgén. Efter utpekandet frågade Wingqvist om advokat Nilsson hade någon fråga, varpå Nilsson svarade att han var nöjd. Mot bakgrund av att ”fotohandlarfrun” först pekat ut Teet Härm, borde hennes utpekande av Thomas Allgén föranlett Nilsson

att ställa frågor. Att så inte blev fallet berodde på att Nilsson inte hade en aning om ”fotohandlarfruns” tidigare utpekande av Teet Härm. Försvarens gavs dåliga arbetsförhållanden och saknade härigenom möjlighet att överblicka undersökningen. Det läggs staten till last såsom direkt försumlighet att försvarens inte gavs insyn i förundersökningen. Det motsatta hade kunnat hindra de värsta galenskaperna. Möjligen kan förundersökningssekretessen hindra att en försvarare ges del av information om förundersökningen rörande en medmisstänkt. Det bör i dock i sådana fall finnas ett allmänintresse som bryter igenom.

Magnus Hermansson: Det bestrids att staten inte berett advokaterna ordentliga arbetsmöjligheter.

Anders Agell: Det hänvisas i detta hänseende till det principiellt mycket viktiga rättsfallet NJA 1953 s 42.

Anders Agell redogör för NJA 1953 s 42 och anför följande. Rättsfallet ger uttryck för en generös inställning till enskildas skydd när staten burit sig illa åt. Vid tvekan huruvida staten i denna del, isolerat sett, kan läggas ansvarsgrundande försumlighet till last, hävdas att det ändå är i linje med detta avgörande att anse att det här är fråga om en objektiv olycklig omständighet för vilken staten bör bära ansvar för.

Magnus Hermansson: Staten vidhåller och hänvisar till de allmänna invändningar som anförs i svaromålet om utrymmet för att fastslå skadeståndsskyldighet på grund av rättsliga bedömningar och prövningar under förundersökning.

Anders Agell uppger att det bilagen (nr 72) som angivits i aktbil. 65, under rubriken ”Andra akten av förundersökningen” vid datumet 21/12/1978, rätteligen ska vara nr 41.

DAG 2

Anders Agell: De fel och försummelser som hittills åberopats kommer att kumuleras med de ytterligare fel som uppstår i senare skede. Felen och försummelserna under förundersökningen – som startar med Jovan Rajs avsiktliga försök att ”sätta dit” Teet Härm – står dock på egna ben i den meningen att de utgör nödvändiga förutsättningar för Teet Härms talan avseende skadorna under tiden från och med att han sades upp från sin tjänst på Rättsläkarstationen i oktober 1985. Felen under förundersökningen utgör likväl en nödvändig förutsättning för läkarnas skadeståndsyrkande från och med tiden då de greps.

JK uppmanas att avge svar på om det kan vitsordas att Thomas Allgén inte har lämnat in foton, som påståtts vara bilder på Catrine Da Costas styckade kropp, i fotobutiken i Solna. Det hänvisas i denna del till resningsansökan, s. 42-52, där det redogörs för den artikel i Svensk Juristtidning 1994 i vilken ”fotohandlarparets” utpekandet av Thomas Allgén bedöms vara värdelöst.

Magnus Hermansson: Staten kan inte vitsorda att Thomas Allgén inte har lämnat in foton på Catrine Da Costas kropp i fotobutiken i Solna. Det utgör en bedömningsfråga som de rättsliga instanserna har haft att avgöra på grundval av den bevisning som förebringats.

Anders Agell: Konfrontationsförhören och ”fotohandlarparets” utpekanden ledde till att polisen höll det s.k. ”vita-rocken” förhören. Under förhören, som varade i 8 timmar, ansätter polisen först Teet Härm och sedan Thomas Allgén, i syfte att få dem att erkänna. Under förhören gör polisen gällande att Teet Härm måste ha styckat Catrine da Costa och ställer frågan till Thomas Allgén vilka rättsläkare han känner. De får svaret att han bara känner Teet Härm. Polisens slutsats blir då att Thomas Allgén måste ha varit med. Förhören är fyllt av felaktiga slutsatser. Det hänvisas i denna del till resningsansökan s. 58-63. Den avslutande konversationen mellan läkarna, som upptar 20 sidor i protokollet, åberopas och en hänvisning görs till stämningsansökan s. 61-62.

Förhöret har inte ställning som rättsfakta, däremot som bevisfakta för att alla vittnesmål och bevis helt saknat bevisvärde och att polisens trosföreställningar nått så långt att ingen självkritik kvarstår. Det är uppenbart att det är två oskyldiga personer som här talar med varandra.

Magnus Hermansson: Det är riktigt att konfrontationsförhöret och det åberopade förhöret ägde rum. Vilket värde det har i processen överlåter staten till rätten att bedöma.

Anders Agell: De fel och försummelser av Stockholms tingsrätt som åberopas i det följande får kumuleras med de fel och försummelser som förekommit under förundersökningen.

Vittnet Fredriksson hade från början nämnt att det möjligen kunde ha varit dagen efter annandag pingst som han uppmärksammat att ett obduktionsbord varit ostädat. Under åren påverkades och manipulerades Fredriksson dock av polisen så att han slutligen kom att avge en utsaga med innebörden att ett obduktionsbord varit ostädat dagen efter annandag pingst. Fredrikssons vittnesmål är ett exempel på vikten av att en vittnesutsaga studeras i enlighet med en utsagepsykologisk metod. Sättet att förhöra Fredriksson var felaktigt och försumligt. Fredrikssons utsaga är till en början återhållsam och sannolikt helt riktig. Han förhörs sedan så många gånger att hans vittnesmål förskjuts; han påstår slutligen saker som han först inte alls sagt. Hänvisning görs i detta sammanhang till stämningsansökan s. 54. Larsson lade uppgiften om att Fredriksson i tidigare förhör anknutit till pingsthelgen i Fredrikssons mun. Till sist fick man Fredriksson att hålla med om att obduktionsbordet varit ostädat dagen efter annandag pingst.

Detta utgör ett fel av polisen. Skadan visades dock genom att vittnesmålet avgavs i tingsrätten. Det spelar ingen roll om felet är att hänföra till polisen eller till tingsrätten. Felet har uppkommit och därefter har det slagits vakt om felet i flera led. Felet ingår i den totala serien av kumulerade fel som leder fram till att läkarna fanns skyldiga.

Tingsrätten hade kunnat uppmärksamma förskjutningen av Fredrikssons vittnesmål genom att läsa på i förundersökningen. Huruvida felet är att hänföra till polisen eller tingsrätten skulle i och för sig kunna ha betydelse för frågan om omständigheten är en relevant faktor bakom läkarnas gripande. Mot bakgrund av mängden av fel är frågan dock relativt ointressant.

Magnus Hermansson: Den som begär skadestånd måste precisera – i tid och rum – när den ansvargrundande åtgärden vidtogs och i detta fall av vilken myndighet. Det är inte möjligt att anföra undanglidande påståenden om mängden av fel.

Ordföranden uppger att han förstår Anders Agell på så vis att felet ska hänföras både till tingsrätten och polisen.

Anders Agell: Frank Lindblad försvarade sitt felaktiga utlåtande med att det byggde på en rimlighetsbedömning. Han uttalade också det var omöjligt att ”Tomteboken” kunde ha fått Karin att tala om ”Pappa och farbror Tomt”. Det görs gällande att tingsrätten borde ha förstått att Lindblads utlåtande var felaktigt. Det hänvisas i detta sammanhang till stämningsansökan s. 67-68.

Magnus Hermansson: Det bestrids att staten ansvarar för Lindblad. Tingsrättens värdering av Lindblads utlåtande är en bedömningsfråga och är inte skadeståndsgrundande för staten.

Anders Agell: I samband med den första rättegången i tingsrätten uttalade sig nämndemännen i Aftonbladet. Hänvisning görs i denna del till stämningsansökan s. 69 f. Dessa fasansfulla uttalanden vittnar om nämndemännens okunnighet om rättsstatliga krav på bevisning och bevisvärdering. Detta åberopas som fel och försummelse i myndighetsutövning. Uttalandena ger en unik insyn i hur nämndemännen resonerade. Det kom att tjäna som drivkraft för målets hantering i den andra omgången i tingsrätten och var indirekt av stor betydelse för det fortsatta händelseförloppet.

Förhållandet saknar inte betydelse bara för att målet senare upptogs till en förnyad prövning i tingsrätten.

Magnus Hermansson: Staten ifrågasätter betydelsen av det som uttalats eller citerats i pressen. Det relevanta måste vara beslutet om sinnesundersökningen. De nämndemän som deltog i detta beslut deltog inte i det slutliga avgörandet i tingsrätten. Det bestrids att nämndemännens bedömning påverkade tingsrätten i dess andra prövning.

Tingsrätten – och dess nya sammansättning – gjorde härvidlag en självständig bedömning.

Anders Agell: Vittnet Marianne Seppälä förhöordes av polisen under eftersommaren 1984. Hon uppgav då att polisen borde undersöka ”finnen”, vilken var en ”torsk” från Gisslaved. I skarven mellan tingsrättens två prövningar uppenbarade sig Seppälä på nytt och berättade att hon umgåtts med da Costa under våren 1984. Catrine da Costa hade då berättat för Seppälä att hon hade en läkare som kund, Thomas Allgén, att denne brukade ta med sin dotter då de träffades och att hon senare blivit presenterad för Teet Härm. Seppälä uppgav vidare att da Costa berättat att hon haft sex med läkarna, att läkardottern fick sitta och titta på och att da Costa vid något tillfälle hade förts till ”dödsrummet”, d.v.s. rättsläkarstationen. Om man tar del av förhören i förundersökningen är det uppenbart att Seppälä begick mened. Det hänvisas i denna del till stämmningsansökan s. 72, not 96. Genom senare utredning har det visats att Seppäläs dagbok var förfalskad och att Seppälä begick mened. Berättelsen var så fantastisk, att man – om man hade haft de grundläggande principerna för bevisvärdering klara för sig – nått slutsatsen att den inte hade något bevisvärde alls för läkarnas skuld. Med en bevisvärderingsmetod som bygger på att ”helheten beror på delarna och delarna beror på helheten” hade det varit uteslutet att tillskriva vittnesmålet något värde. Det var culpöst av tingsrätten att inte uppmärksamma detta. Att tingsrätten godtog Seppäläs berättelse utgör försummelse och en ansvarsgrundande felbedömning. Tingsrätten borde ha kommit till insikt om att Seppäläs berättelse inte var pålitlig. Detta hade fordrat att rätten antingen haft en större förmåga att bedöma menederskor eller att tingsrätten gått in i de underliggande protokollen; detta borde

tingsrätten ha gjort eftersom det fanns anledning till misstänksamhet. Seppälä dök upp med sin fantstiska berättelse efter det att läkarna satts på fri fot och i samband med ett stort medialt tryck, vilket borde ha föranlett ”varningsklockor att ringa i tingsrätten”. Skälen och möjligheterna för chefsåklagaren Helin att inse detta var i och för sig större, eftersom han, till skillnad från tingsrätten, tagit del av förundersökningen.

Hänvisning görs till stämningsansökan s. 75. Något åtal för mened har aldrig väckts mot Seppälä. Detta sannolikt på grund av att det skulle utgöra det första raset av det bygge som fastställt läkarnas skuld.

Magnus Hermansson: Den åberopade grunden bestrids. Fråga är här om tingsrättens bevisvärdering och denna är i vart fall inte så uppenbart felaktig att den grundar skadeståndsskyldighet för staten.

Anders Agell: Tingsrättens felvärdering av Seppäläs vittnesmål behöver inte ses som en isolerad omständighet, utan ingår i de felaktiga bedömningar som tingsrätten gjorde och som tagna tillsammans konstituerar kumulerad vårdslöshet. JK:s invändning är lätt avvisad om man övergår till kumulation. Även om man ser felet isolerat ger JK dock uttryck för en oacceptabel ståndpunkt. Staten tycks hävda att det krävs uppenbara eller grova felbedömningar för att skadeståndsskyldighet ska kunna göras gällande. Läkarna nöjer sig emellertid med att åberopa den felaktiga bevisvärderingen inom ramen för de kumulerade felen.

Anders Agell: Teet Härm åtalades även för misshandel av Theresa Trygger. Utredningen av detta brott hade tidigare skrivits av och inget nytt hade tillkommit. Detta tilläggsåtal var försumligt. Hänvisning görs här till stämningsansökan s. 73 st. 3.

Magnus Hermansson: Det bestrids att åtalet för misshandel av Trygger utgör fel och försummelse. Det är en bedömningsfråga. Omständigheten att en tidigare åklagare lagt ner förundersökningen innebär inte att åtalet är skadeståndsgrundande.

Anders Agell: Tingsrätten uttalar i domen att det var klart att någon manipulerat med Karin Allgéns könsdelar. Hänvisning görs till stämningsansökan s. 74 andra stycket. Detta var en felaktig och förhastad slutsats av barnskötarens vittnesmål. Att tingsrätten förhastat sig i denna del har också fastslagits av rättsläkaren Grundin. Felet kan ses som ett kumulerat fel, men är egentligen mer graverande än så. Tingsrätten var påverkad av stämningen i landet och den allmänna övertygelsen om att läkarna var skyldiga.

Magnus Hermansson: Detta är en fråga om tingsrättens bevisvärdering. Det är en bedömningsfråga och utgör inte ett skadeståndsgrundande fel.

Anders Agell: Tingsrätten ställde frågan om Karin Allgén var psykiskt störd. Detta var en felriktad fråga; den relevanta frågan var huruvida Christina Allgén var psykiskt störd. Hänvisning görs till stämningsansökan s. 76. Detta görs gällande som ett kumulerat fel.

Anders Agell: Av helt avgörande betydelse för det senare händelseförloppet var tingsrättens utpekande i domskälen av läkarna som likstyckare. Detta kom att ge den felaktiga bilden av läkarna som perversa likstyckare, som genererats av felen under förundersökningen, ett auktorativt underlag som inte kunde överklagas. Objektivt sett blev tingsrättens dom det katastrofala svänghjulet. Tingsrätten lät sig vilseledas av det material som lades fram och av den rådande stämningen i landet. Tingsrättens utpekande av läkarna som likstyckare var felaktigt, även om tingsrätten ansåg att det var korrekt. Oavsett subjektiv försummelse så utgör domskälen en objektiv felaktighet. Läggs detta samman med felen under förundersökningen är förhållandet skadeståndsgrundande. Läkarna borde inte i domskälen ha utpekats för brottslig gärning. Av NJA 1998 s 693 framgår det att en domstol bör undvika chikanerande domskäl.

Magnus Hermansson: Frågan om styckningen var en central faktor för prövningen av mordåtalet. Bedömningen var inte ovidkommande och det utgjorde inte ett fel att inom

ramen för domskälen ta ställning i frågan om styckningen. Domskälen fick inga konsekvenser för kammarrättens slutgiltiga avgörande, genom vilket läkarnas legitimationer drogs in. Kammarrätten gjorde här en självständig prövning.

Rätten tar paus kl. 10.50 – 11.05.

Anders Agell: Läkarnas överklagande av tingsrättens domskäl avvisades av hovrätten. HD meddelade inte prövningstillstånd. I samband med ansökan om prövningstillstånd yttrande riksåklagaren till HD, såsom ett skäl mot prövningstillstånd, att domskäl inte i något avseende ska tillerkännas rättsverkan. Denna förhoppning – att domskälen inte skulle ges någon rättsverkan – bröts emellertid omedelbart genom att HSAN i beslut av den 23 maj 1989 drog in läkarnas legitimationer enbart med hänvisning till tingsrättens domskäl. Detta åberopas som ett allvarligt fel i myndighetsutövning. Thomas Allgén infann sig personligen vid förhandlingen i HSAN och gav in en längre skrift ("Kommentarer till Stockholms tingsrätts dom"), bilaga 72 till stämningsansökan, vilken utgör en insiktsfull redogörelse. Skriften åberopas som bevis för HSAN:s särskilda culpa. Socialstyrelsen ville inte yttra sig över skriften och HSAN verkar inte heller ha tagit del av den. Anledningen härtill var den fasta övertygelsen om att domskälen var riktiga, vilket utgör en allvarlig försummelse. HSAN:s beslut hade betydelse eftersom läkarna blev deslegitimerade för en tid. Trots riksåklagarens uttalanden och inställning i HD gav HSAN genom sitt beslut domskälen rättsverkan.

Magnus Hermansson: Det var en oklar rättslig fråga huruvida det var möjligt att endast lägga tingsrättens domskäl till grund för indragandet av legitimationerna. Frågan fick sitt klagande först när regeringsrätten uttalade sig. HSAN kan härigenom inte anses ha förfarit vårdslöst och bedömningen kan inte anses skadeståndsgrundande. Vidare ska påpekas att de processer som föregick kammarrättens slutliga avgörande i princip är av mindre betydelse, då det var kammarrättens dom som fick effekt.

Anders Agell: Tingsrättens domskäl spred uppfattningen att läkarna var likstyckare och mördare. Mot bakgrund av att HD hindrade en överprövning och skälen härför var

att domskäl inte ska ges några rättsverkningar är JK:s inställning – att HSAN:s bedömning föll inom ramen för skönet – orimlig.

Anders Agell: På grundval av tingsrättens domskäl vidtog Socialstyrelsen ögonblickligen åtgärder för att dra in läkarnas legitimationer. Socialstyrelsen, som företrädde av advokaten Södermark, kom att bära sig synnerligen illa åt. Rättsliga rådet hade i samband med processen i tingsätten kritiserat Jovan Rajs obduktionsutlåtande. Rådet fann att det inte fanns någon grund för Rajs påstående att det krävdes läkarkompetens för att stycka Catrine da Costas kropp. Socialstyrelsen svängde då emellertid helt om i frågan om värdet av Rajs utlåtande. Utlåtandet framhölls som sanning och Socialstyrelsen tog avstånd ifrån sitt ”eget” Rättsliga råd; en omsvängning helt utan vetenskaplig grund och motiverad enbart av att Socialstyrelsen felaktigt var övertygad om läkarnas skuld. Detta utgör ett oacceptabelt och skadestandsgrundande fel. Rättsliga rådets mening kom också att stödjas av professor Simonsen i Köpenhamn, av professor Püschel i Hamburg samt av det fördjupade sakkunnigutlåtande som Rättsliga rådet själv avgav med anledning av att Rättsliga rådet JO-anmälde. En förvaltningsmyndighet har en egen utredningsskyldighet. Socialstyrelsen hade att på eget bevåg ta upp Rättsliga rådets och Simonsens utlåtanden. Det hänvisas till stämningsansökan s. 88-89, vilka åberopas.

Magnus Hermansson: Socialstyrelsen gjorde en egen värdering av utredningen. Det utgör inte ett skadestandsgrundande fel att åberopa Rajs utlåtande. Att Socialstyrelsen åberopade domskälen innebar inte att de inte gjorde en egen och självständig prövning.

Anders Agell: Det görs också gällande att Socialstyrelsens ombud – advokaten Södermark – ägnade sig åt förenklad advokatyr. Det var fel av Socialstyrelsen att låta sig företrädas av en advokat som hänger sig åt helt förenklade resonemang. Hänvisning görs till stämningsansökan s. 85.

Magnus Hermansson: Det faktum att Socialstyrelsen företräddes av en advokat utgör inte culpa. Det bestrids vidare att Södermarks talan och argumentation var så felaktig att det är skadeståndsgrundande.

Rätten tar paus kl. 12.00-13.00.

Anders Agell: Kammarrätten var under stark påverkan av en förförståelse att Thomas Allgén och Teet Härm var likstyckare. Det kom att inverka på hela rättegången. Det var en allmän uppfattning i landet – orsakad av tingsrättens ”frikännande” domskäl – att läkarna var frikända mördare och rättegången omgavs av otaliga plakatbärare. Kammarrätten hade en sådan stark förförståelse att rättegången blev ett da capo till rättegången i tingsrätten, dock med vissa nya vittnen. Tingsrättens utpekande hade en famös betydelse för denna fortsättning. Hänvisning görs här till stämningsansökan s. 14-15 och resningsansökan kap. 4 samt 6.

I kammarrätten tillkom ett nytt vittne; ”jägmästaren”. Denne påstod att han varit kund i fotobutiken och att han kunde stödja ”fotohandlarparets” berättelser. I tingsrätten hade han uppgett att det varit en annan person i butiken när han själv lämnat in foton för framkallning, men att han inte kom ihåg hur personen såg ut och att han inte ens var säker på sin sak. Inför kammarrätten vittnade dock ”jägmästaren” om att han, när han lämnade tingsrättens lokaler, känt igen Thomas Allgén som den person som varit i fotobutiken. Han kom att avge en detaljerad redogörelse över hur kunden i butiken sett ut. Det hänvisas här till resningsansökan s. 49-52, vilka åberopas. Utifrån en utsagepsykologisk metod når man slutsatsen att vittnet var självsuggererat och att hans vittnesmål saknar varje värde när det åberopas i kammarrätten. Vidare åberopas de olika förhören med ”jägmästaren”.

I början av 1988 uppenbarade sig vittnet ”damen med hunden”, efter det att Thomas Allgéns bild funnits i tidningen. Hon uppgav att hon sett två män med en barnvagn gå in i den anatomiska byggnaden på rättsläkarstationen. Tingsrätten hade inte satt någon

tilltro till detta vittnesmål. Det gjorde emellertid kammarrätten, eftersom de ”behövde” hennes vittnesmål; det var det led som kopplade ihop Teet Härm och Thomas Allgén.

Varje led i kammarrättens prövning var felaktigt och kan dömas ut; att styckningen hade krävt läkarkompetens, att Thomas Allgén lämnat in filmen i fotobutiken, att ”jägmästaren” känt igen Thomas Allgén och att Thomas Allgén – eftersom han inte kunnat utföra styckningen själv – haft en medhjälpare och att denne måste ha varit Teet Härm då han var den enda rättsläkare som Thomas Allgén kände. Vittnesmålet av polisen Rådén, som sa sig ha sett Teet Härm och Catrine da Costa på tunnelbanan, saknade även det värde, vilket står helt klart om man har någon förståelse för bevisvärdering. Det hänvisas till stämningsansökan s. 16. Alla led som kammarrätten åberopade som bevis saknade värde. Regeringsrättens dåvarande ordförande Hans Ragnemalm har i en artikel i Förvaltningsrättslig tidskrift bekräftat att resning borde ha beviljats 2004. Det är klargjort att kammarrättens domskäl, till stöd för slutet om deslegitimeringen, alltigenom var felaktiga. Det utgör ett skadestandsgrundande fel.

Magnus Hermansson: Kammarrätten har, liksom tingsrätten, gjort en självständig bedömning. Det får förutsättas att denna varit objektiv, även om det fanns utrymme för olika resultat. Domen har varit utsatt för två resningsansökningar men är alltjämt gällande.

Anders Agell: Justitiekanslern Göran Lambertz har i olika sammanhang gett uttryck för meningen att läkarna inte fick en rättssäker prövning och har ställt sig positiv till en ny prövning. Det är därför märkligt att JK nu påstår att det fanns skäl för kammarrättens dom.

Magnus Hermansson: Förevarande mål gäller fråga om skadestandsansvar. Det är i detta sammanhang inställningen avges.

Anders Agell: Kammarrätten var utsatt för ett intensivt yttre tryck och var i besittning av samma uppfattning som de flesta andra svenskar. Protestlistor, med ca 3 000 namn,

skickade in till kammarrätten, demonstrationer hölls i Kungsträdgården och utanför kammarrätten. Före rättegången kom Hanna Olssons bok "Catrine och rättvisan" ut. För bedömningen av kammarrättens förförståelse är det viktigt att ha stämningarna i landet klart för sig. Det är inte acceptabelt för en domstol att ha en sådan förförståelse. Kammarrätten saknar också erfarenhet av den bevisprövning som ska ske i brottmål. Hänvisning görs till s. 15 i stämningsansökan. Kammarrätten dömde läkarna utan att ha en aning om när, var och av vilken orsak Catrine da Costa mördades och styckades, vilket utgör centrala brister. Detta sammantaget utgör ett skadestandsgrundande fel. Kammarrätten borde ha gått in på en bedömning av hur Catrine da Costa dött och hur läkarna kommit över hennes kropp. Det som upptas i stämningsansökan s. 95 p. 5 och 6 påvisar att kammarrättens dom bygger på en felaktig och culpös förförståelse att läkarna är skyldiga. Vidare hänvisas till stämningsansökan s. 97.

Magnus Hermansson: Talan i denna del verkar grunda sig på att domen bygger på en förförståelse. Det finns ingen anledning att tro att kammarrätten inte gjort en självständig och objektiv. Vårdslöshet bestrids.

Anders Agell: Kammarrättens processledning var partisk. Regeringsrätten uttalade i sitt beslut att det i kammarrätten inte får åberopas någon annan omständighet till grund för prövningen än likstyckningen. Detta till trots, höll advokat Södermark en sakframställan där Teet Härm påstås ha en pervers personlighet och att han hade umgänge med prostituerade. Södermark uttalade också att en person med sådana perversa böjelser, som styckar ett lik, inte är lämplig som läkare. Detta var, såsom ett led i kammarrätten, inte förenligt med regeringsrättens uttalande och var försumligt av Södermark. Vidare biföll kammarrätten att Erixon och Lindblad fick närvara under varandras vittnesförhör. "Fotohandlarfrun" infann sig först inte vid rättegången i kammarrätten, varvid advokaten Södermark överlät åt kammarrätten att vidta lämpliga åtgärder. Fredagen den 19 april kom "fotohandlarfrun" in till kammarrätten och samtalade med kammarrättens ledamöter, utan att läkarna visste om det och utan att de senare fick reda på vad som hade sagts. Mötet fick till följd att fotohandlarfrun sedan inställde sig för att avlägga sitt vittnesmål. Det sagda utgör ett uppenbart partiskt

agerande och ett allvarligt rättegångsfel. Teet Härms ombud hade i kammarrätten begärt förhör med Gerhard Voigt. Denne utsattes dock för en omfattande förtalskampanj vilket ledde till att han inte orkade infinna sig som vittne. Detta borde ha föranlett kammarrätten att kalla in någon annan sakkunnig rättsläkare, eftersom kammarrätten visste att rättsliga rådet tagit avstånd från Jovan Rajs. Som komplement till kommissarien Vincent Langes utlåtande borde kammarrätten ha kallat in Löwenhielm, som konstaterat att Lange tagit fel på den mänskliga anatomin. Kammarrätten var partisk och det är tydligt att domarna stod under influens av en förförståelse att läkarna var likstyckare. Förhandlingen genomfördes och domskälen utformades på så sätt att det skulle passa denna förförståelse. Detta utgör det avgörande justitiemordet. Felen i kammarrätten kan läggas samman med samtliga tidigare fel som byggt upp föreställningen att läkarna var skyldiga.

Magnus Hermansson: Det bestrids att kammarrättens kontakt med vittnet utgör ett rättegångsfel. Läkarna var företrädare av ombud som inte tog initiativ i frågan om ytterligare bevisning. Kammarrätten kan inte lastas härför och utövade ingen partisk processledning.

Rätten tar paus kl. 14.05-14.20.

Anders Agell: I fråga om statens oförmåga att genom positiva åtgärder tillse att kammarrättens felaktiga dom undanröjs hänvisas till stämningsansökan kap. 12. I sammanhanget aktualiseras viktiga principer om statens ansvar att rätta till felaktigheter. I vårt fall från 1999, efter publiceringen av boken "Döden är en man", har det uppkommit en skyldighet för staten att agera till läkarnas förmån. Statens passivitet i detta avseende utgör ytterligare ett kumulerat fel. När boken publicerades tog generaldirektören Claes Örtendahl upp frågan på Socialstyrelsen. Ett flertal tjänstemän uppmanades att läsa boken och överväga om någon åtgärd skulle vidtas för läkarna. "Döden är en man" är en minutiös genomgång av fakta och ger ett intryck av att läkarna är felaktigt dömda. Generaldirektörens initiativ fick dock ingen uppföljning. Genom advokaten Kerstin Koorti ansökte läkarna om resning. Resningsansökan

utformades dock med fokus på de processuella egendomligheterna. Med denna inriktning hade ansökan föga möjligheter att nå framgång. Såsom läkarnas motpart i resningsärendet uttalade Socialstyrelsen till regeringsrätten – istället för att fortsätta det tidigare initiativet – att de aktuella frågorna låg utom Socialstyrelsens kompetens och att Socialstyrelsen därför avstod från att yttra sig. Socialstyrelsen var försumlig som inte gick vidare med generaldirektörens initiativ.

Socialstyrelsen hade en skyldighet att agera till läkarnas fördel när det uppmärksammades att det inte stod rätt till. Det hänvisas här till Riksåklagarens ändrade inställning i resningsfrågor, som föranletts av fallet ”Ulf”. Inställningen grundar sig på den konstitutionella skyldigheten för en statlig myndighet att vara opartisk och att verka för att fel rättas. Ur en skadeståndsrättslig synvinkel bör det påpekas att det är ett välkänt förhållande att den som framkallat en skada eller risk för skada, enligt culpa regeln, är skyldig att agera. Socialstyrelsen är central i detta sammanhang. Efter kammarrättens culpösa dom 1991 kan man tala om en ansvarsgrundande underlåtenhet för staten, i vart fall från och med tidpunkten då generaldirektören 1999 tog upp frågan om åtgärder till läkarnas förmån. Socialstyrelsen agerande i resningsärendet 2004 var också grovt försumligt och står i strid med regeringsformens krav på objektivitet och saklighet. Socialstyrelsens skyldighet att agera kvarstår.

Magnus Hermansson: Underlåtenhet att agera kan i och för sig grunda skadeståndsskyldighet. För detta fordras dock att en handlingsnorm som stipulerar en skyldighet att agera har åsidosatts. Den bedömning som kammarrätten gjorde 1991 var svår. Därefter har i stort inget nytt material tillkommit i sak. Socialstyrelsen kan inte kritiseras för att ha vidhållit sin inställning. Situationen är inte jämförbar med den i fallet ”Ulf”. Regeringsrätten har två gånger bedömt frågan och inte beviljat resning. Under sådana omständigheter kan det inte vara försumligt att inte medge resningsansökningarna.

Anders Agell: Den senaste resningsansökan var lika förkrossande som stämningsansökan i förevarande mål. Resningsansökan slog ner bevis efter bevis och påvisade ett flertal nyheter av relevans; bl.a. att förundersökningsprotokoll inte beaktats och att nya vittnen samt ny information om de tidigare vittnesmålen tillkommit. Socialstyrelsen – genom advokaten Södermark – underlät dock helt att kommentera detta material. Agerandet brast i objektivitet och var grovt försumligt.

Magnus Hermansson: Det bestrids att processföringen var försumlig.

Anders Agell: Om Socialstyrelsens agerande i resningsärendet utgör myndighetsutövning var det inte tillåtet att helt överlämna ansvaret till en advokat. I vart fall åvilar det Socialstyrelsen krav på saklighet och opartiskhet. Det är inte förenligt härmed att i ärendet ge en advokat fullmakt och helt fria händer.

Magnus Hermansson: Det står inte i strid med kravet på saklighet och opartiskhet att Socialstyrelsen anlidade en advokat. Detta gäller likväl då fråga är om en advokat som tidigare varit inblandad i fallet. Att anlita denne faller sig istället naturligt, med hänsyn just till att personen varit insatt i förhållandena.

Anders Agell: Under hela resningsärendet hölls JK underrättad om skeendet och erhöll kopior på alla inlagor. Kopior skickades även till JO, RÅ, justitieutskottet och justitieministern. Efter regeringsrättens famösa avgörande meddelade Göran Lambertz att han, efter att ha fått ett exemplar av ”Anatomin av en häxprocess”, skulle granska ärendet. JK kom dock inte att vidta några åtgärder, utan har istället avrått generaldirektören för Socialstyrelsen från att begära resning. Detta beklagas och utgör i och för sig ett fel av JK. Det åberopas emellertid inte såsom skadeståndsgrundande för staten. JK borde dock rekommendera Socialstyrelsen att begära resning.

JK:s önskan att läkarna ska företrädas av annat ombud beror förmodligen på att jag har kommit så nära JK:s egna ageranden.

Anders Agell ger in sammanställning, aktbil. 80.

Sammanställningen lämnas in för kännedom. Dossiern, aktbil. 14, och ”Anatomin av en häxprocess” gav också Socialstyrelsen ett gott underlag för att 2005 begära resning. Detta utgör en förlängning av Socialstyrelsens tidigare fel och dess försumlighet sedan 1989. Skriftväxlingen i aktbil. 80 har relevans genom att det ger vid handen att Socialstyrelsen varit försumlig.

År 2005 fick läkarna till stånd en undersökning av de hårstrån som hittats på den handduk som fanns i anslutning till säckarna med da Costas kropp. Hårstråna konstaterades tillhöra da Costa och någon annan person. Läkarna kunde uteslutas. Ett speciellt tilläggsyrkande har framställts med anledning av de fingeravtryck som finns på liksäckarna. Efter en begäran av advokat Koorti skickades dessa till London för undersökning. Resultatet var att fingeravtrycken inte kunde användas för någon positiv identifiering, eftersom det härför fordras avtryck av större omfattning. En annan fråga är dock om resultatet innebär att man kan utesluta några personer. JK har i denna fråga farit med osanning. Av en tjänsteanteckning av den 8 februari 2005 framgår det att analysen innebär att läkarna kunde uteslutas. Detta har dock inte omnämnts i någon offentlig uttalande; tvärtom har JK i sitt beslut till Koorti meddelat att det inte gick att utesluta läkarna. Förhållandet har varit ägnat att motverka läkarnas intresse av att få upprättelse. Trots att det i det stora hela är av relativt ringa betydelse, ger det ändå vid handen att det finns tilläggsbevis som ytterligare påvisar läkarnas oskuld. Det vittnar också om hur dåligt underlag det fanns för åtalet. Förhållandet åberopas emellertid inte.

Magnus Hermansson: Detta spørsmål faller helt utanför skadestandsprocessen och det finns för närvarande ingen anledning att diskutera frågan vidare.

På fråga från Anders Agell om JK anser att läkarna borde beviljas resning uppger Magnus Hermansson att det ankommer på regeringsrätten och inte på JK att ta ställning i denna fråga.

Anders Agell: JK har gjort gällande att det skönmässiga utrymmet är så pass stort att det ska till uppenbara fel för att försummelse ska anses föreligga. Det synes också vara JK:s inställning att, då fråga är om kumulerade fel, felen i varje led måste nå upp till en viss nivå. Uppfattningen är felaktig. Kumulerade fel bygger på att varje steg inte måste nå upp till culpagränsen.

Magnus Hermansson: JK delar denna uppfattning om rättsbegreppet kumulerade fel.

DAG 3

Anders Agell ger in anteckningar, aktbil. 68.

Ordföranden efterhör med Anders Agell om det endast är de fel och försummelser som hittills tagits upp vid den muntliga förberedelsen som åberopas eller om åberopande också görs av de fel som i övrigt påtalats i stämningsansökningen.

Anders Agell: I princip gäller även de åberopanden av fel som betonats i det skriftliga materialet. Under den muntliga förberedelsen har ett urval av felen lyfts fram och det finns ingen anledning att återkalla de ansvarsgrunder som åberopats i det skriftliga materialet. Det som nu muntligen åberopats suddar inte ut det som redan finns i det skriftliga processmaterialet utan kompletterar detsamma. Av hänsyn till den besvärliga uppgiften som domstolen står inför – att ur det omfattande materialet ta fram en redogörelse som tar sikte på det väsentliga – har den muntliga genomgången syftat till att tillhandahålla ett ”skelett” ur stämningsansökan. Detta är fullt tillräckligt. Läkarna förklarar sig dock nöjda med att dom skrivs utifrån det som åberopats vid den muntliga förberedelsen samtidigt som ytterligare åberopanden finns. I nuläget kan argumentationen inskränkas till de fel som påtalats under den muntliga förberedelsen. JK:s invändning om bristande preciseringar ska sättas i samband med JK:s pyramidala motvilja att besvara sakfrågor och försök att genom processuella invändningar hindra att dessa kommer upp. I materialet finns allt som är värt att veta om det 20-åriga

händelseförloppet. Ändå hävdar JK att det inte presenterats ett underlag som möjliggör ställningstaganden.

Magnus Hermansson: I princip ska den som begär skadestånd redogöra exakt för vad som läggs motparten till last. Den muntliga förberedelsen tappar sitt syfte om endast ett urval presenteras och det görs gällande att allt som omnämnts i en 110 sidor lång stämningsansökan åberopas. Ett klart besked fordras i vad mån annat än det som angivits vid den muntliga förberedelsen åberopas. Det är en förutsättning för att staten ska kunna försvara sig.

Angående det ideella skadeståndet

Anders Agell: Läkarna är berättigade till ideellt skadestånd på grund av deras mycket svåra lidande och förföljelse under åren. HD har successivt förskjutit gränserna för möjligheten att erhålla ideellt skadestånd och domstolen har en principiell möjlighet att döma ut sådan ersättning. Enligt tankarna bakom skadeståndslagen kan rätten till ideellt skadestånd utvidgas. I fall då den svenska staten kränkt reglering i europakonventionen, exempelvis artikel 6, har skadestånd utgått, trots att konventionen inte stipulerar någon bestämd påföljd. Regeln om att ersättning för lidande förutsätter brott är felkonstruerad. Ansvarsgrunden kumulerade fel och försummelser bygger på att rätten till skadestånd inte är beroende av att en enskild tjänsteman agerat genom att begå ett skadeståndsgrundande fel, utan tar sikte på om verksamheten i stort skadat den enskilde. Frågan ska ställas ur den enskildes perspektiv. Ur rättspolitisk synvinkel måste det ifrågasättas varför man ska vidmakthålla ett krav på brott. Då fråga är om en kränkning begången genom flera tjänstemän är det naturligt och rättspolitiskt motiverat att ideellt skadestånd utgår. Bertil Bengtsson har i en promemoria föreslagit att kravet på brottslig gärning slopas. Läkarnas liv har förstörts; med anspråk på en rättstillämpning präglad av sunt förnuft är det uppenbart att staten bär ansvar för ideell skada. Stockholms tingsrätts utpekande i domskälen – som inte gick att överklaga och som var fel i sak – utgör objektivt sett ett mycket grovt förtal. En förtalsprocess kan inte föras eftersom tingsrätten var så grovt vilseledd. Kränkningen är dock uppenbar.

Samma sak gäller för kammarrättens dom. Läkarna yrkar ideellt skadestånd med 200 000 kr per år. Detta kan jämföras med JK:s beslut om att bevilja Bo Larsson 2 000 000 kr i skadestånd, efter det att han suttit 3 år i fängelse. Läkarna har fått sina liv förstörda och har suttit i ett socialt fängelse i mer än 20 år.

Magnus Hermansson: Rätten till ersättning för kränkning förutsätter ett integritetskränkande brott. Tjänstefel och förtal kan ha en sådan karaktär. Några sådana brott – objektivt eller subjektivt – har dock inte begåtts. Domstolarna är i och för sig fria att utvidga möjligheten till skadestånd när det är motiverat. I förevarande fall saknas dock skäl för domstolen att agera rättskapande. Att den befintliga regleringen inte ger läkarna rätt till skadestånd i detta fall berättigar inte domstolen att skapa rätt. Vidare vidhålls invändningen om att yrkandets utformning – dess karaktär av vitestalan – syftar till att sätta press på staten. En sådan talan kan inte föras.

Anders Agell: Inställningen att staten inte svarar för resning är inte korrekt. Socialstyrelsen är behörig, och skyldig, att begära resning.

Angående tingsrättens behörighet att pröva skadeståndskrav på grund av fel av Stockholms tingsrätt

Magnus Hermansson: 3 kap. 10 § skadeståndslagen stadgar att fel som begåtts av tingsrätt inte får prövas av annan instans än hovrätt. Regeln är inte försedd med några undantag för den situationen att vissa delar av en talan faller under tingsrättens behörighet och andra utanför. Den del av talan som hänför sig till fel av Stockholms tingsrätt faller inte under tingsrättens behörighet och ska prövas av hovrätten. Av förarbetena bakom regleringen framgår att regeln ska tillämpas på alla fel, även försummelser av nämndemän och oavsett om felet utgör tjänstefel eller inte. Påståendet om kumulerade fel påverkar inte behörighetsfrågan. Stockholms tingsrätts agerande kan upptas som bakgrundsmaterial men det kan inte prövas av tingsrätten.

Anders Agell: En förständig lagtolkning ger vid handen att invändningen är helt oriktig. Resultatet blir helt orimligt om man i en kedja av fel – där försummelser av polis fortplantats genom fel i tingsrätten och vidare – bryter ut just felen i tingsrätten för särskild prövning. Behov föreligger inte av att påstå att felen i tingsrätten ensamt är skadeståndsgrundande; de ingår i de kumulerade fel som görs gällande. Mot bakgrund av syftet med regeln, de starka skälen för en ändamålsinriktad tillämpning och med hänsyn till diskussionen om kumulerade fel måste tingsrätten anses vara behörig. Likaså ska sunt förnuft alltid användas vid rättstillämpning.

Rätten tar paus kl. 10.35 – 10.55.

Angående frågan om preskription

Magnus Hermansson: Den allmänna regeln om fordringspreskription är fullt tillämplig i detta fall. Preskriptionsavbrott gjordes den 31 januari 2005. Samtliga anspråk på grund av fel under tiden innan den 31 januari 1995 är preskriberade

Anders Agell: JK har uttalat att preskriptionsinvändningen kan återkallas om läkarna låter sig företrädas av ett annat ombud. Agerandet är oacceptabelt och innebär i sak att staten ställer villkor med läkarnas liv som brickor. Staten bör inte lägga sig i frågan om hur läkarna företräds. JK har i detta avseende inte iakttagit kravet på objektivitet.

Frågan om preskription bör inte avgöras genom en bokstavstolkning av lagen. En sund juridisk metod fordras. Preskriptionsregeln tillkom 1861. För det fall man eftersträvar en ändamålsenlig tillämpning måste frågan ställas vilket bakomliggande syfte med regeln som uppfylls genom att läkarnas anspråk förklaras preskriberade. JK har inga argument av ändamålsinriktat slag att anföra. Syftet att en gäldenär efter 10 år inte ska behöva spara kvitton kan inte åberopas här. Inte heller tanken att det efter 10 år är svårt att föra bevisning. Läkarnas bevisbörda i skadeståndsprocessen utgör tillräckligt skydd i sig. Vidare är invändningen om preskription oetisk. Att läkarna inte åtalades för brott mot griftefriden berodde på att brottet var preskriberat. Staten har ändå förstört

läkarnas liv med hänvisning till griftefridsbrottet. När statens ansvar sedan förs på tal invänder staten att anspråken är preskriberade. Det utgör en svindlande brist på etisk balans. Att staten i detta fall åberopar preskription är ett uttryck för – och en följd av – att skandalerna är så enorma. JK lever i detta avseende inte upp till det gällande objektivitetskravet.

Läkarna är utsatta för perdurerande felbedömningar och underlåtenhet under alla år efter 1984. Så länge det sista felet ligger inom preskriptionstiden måste talan få föras avseende hela händelseförloppet. 90-talet utgör måhända en kritisk period i sammanhanget. Försummelse påstås dock föreligga genom kammarrättens dom 1991 och genom att socialstyrelsen borde ha agerat från och med 1999. De etiska synpunkterna talar starkt för en tillämpning innebärandes att preskription inte föreligger. JK har tidigare avgett synpunkten att talan bör prövas.

I sammanhanget är NJA 1953 s 42 av stor principiell betydelse och en analogi med den inställning som framgår av rättsfallet kan åberopas som ett tilläggsargument. Det är inte lämpligt att staten undgår ansvar på grund av att en period fortlöpt under vilken ingen försummelse kan läggas staten till last. Det är vidare olämpligt att anspråk preskriberas innan den berättigade har vetskap om att talan kan föras. Läkarna har inte känt till möjligheten att föra en skadeståndstalan mot staten innan de informerades härom av mig.

Den som felaktigt suttit häktad eller i fängelse är enligt lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder berättigad till ersättning oberoende av culpa. Lagen innehåller ingen särskild preskriptionsregel, vilket rimligtvis bör innebära att anspråk med anledning av ett felaktigt frihetsberövande preskriberas 10 år efter det att resning beviljats. Det kan skäligen inte förhålla sig på det sättet att den som beviljas resning 10 år efter att ett fängelsestraff verkställts har förlorat sin rätt till ersättning. En rättsanalogi är naturligt i detta fall. I enlighet med ett sådant resonemang bör preskriptionsfristen för läkarnas skadeståndsanspråk börja löpa först då resning beviljats. Detta förslag till rättslig nyskapelse är emellertid egentligen inte behövligt.

Redan de tidigare anförda skälen utgör tillräcklig grund för att kraven inte ska anses vara preskriberade.

Magnus Hermansson: Läkarna har inte framfört något skadeståndskrav förrän den 31 januari 2005. Den perdurerande felbehandling som görs gällande för tankarna till s.k. perdurerande delikt. Det är dock i detta fall inte fråga om något perdurerande delikt utan om enskilda momentana fel och försummelser under de rättsliga förfarandena mot läkarna. Dessa avslutades 1991. Det är strikt reglerat i lag hur man kommer till rätta med domar som man anser är felaktiga. Staten har, som tidigare påpekats, ingen skyldighet att vidta rättelse. Allt som skett under de rättsliga förfarandena fram till 1991 är preskriberat. Det gäller även påstådd underlåtenhet, i vart fall fram till 1995. Även om det i fallet skulle vara fråga om perdurerande delikt kan skador endast göras gällande 10 år före preskriptionsavbrott - även med Anders Agells felaktiga synsätt skulle därmed skadestånd inte kunna göras gällande före den 31 januari 1995.

Meningen har framförts att detta fall är så unik att det ska särbehandlas. Det föreligger emellertid varken skäl eller stöd för en sådan särbehandling. Inget hinder förelåg mot att föra en skadeståndstalan mot staten i samband med att felen begicks. Ett samlat grepp kunde ha tagits när processerna avslutats 1991, vid vilket tillfälle samtliga omständigheter till stöd för talan var kända. Att läkarna personligen inte kände till möjligheten är irrelevant för preskriptionsfrågan. Inställningen att preskriptionen börjar löpa först när ett beslut om resning meddelats eller när kammarrättens dom faktiskt har undanröjts är ohållbar. Det skulle innebära att inga skadeståndskrav från personer som anser sig felaktigt dömda och som grundar sig på påstådda fel under ett rättsligt förfarande skulle preskriberas, så länge den skadeståndssökande inte fått gehör för en resningsansökan. Skadeståndskrav kan inte hållas levande så länge. Regleringen om ersättning i den s.k. frihetsberövandelagen har goda skäl för sig. Rätten till ersättning enligt denna lag förutsätter att en dom undanröjts eller att en förundersökning lagts ned. För det fall förutsättningarna uppfylls mer än 10 år efter frihetsberövandet kan det framstå som orimligt att man inte skulle kunna utnyttja sin först då uppkomna rätt till ersättning p.g.a. preskription. I förevarande fall har talan inte varit förhindrad av någon

senare inträffad händelse, utan kraven hade kunnat framföras när felet begicks. Skillnaden är av avgörande betydelse och gör analogin irrelevant.

Anders Agell: Inställningen att skadeståndsanspråk enligt lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder uppkommer först då domen undanröjs kan inte vitsordas. Skadan uppkommer direkt i och med domen och då personen berövas sin frihet.

Åtskilliga framställningar har gjorts för läkarnas räkning; två framställningar enligt europakonventionen och två utsiktslösa resningsansökningar till hovrätten och HD. Dessa vittnar om och ger uttryck för läkarnas desperata ansträngningar och försök att nå upprättelse. Detta åberopas som ytterligare skäl för att det inte finns anledning att anse att fråga varit om sånt avbrott i det perdurerande händelseförloppet att det är skäl för att 10-års preskription inträtt.

En tilläggsynpunkt avseende preskriptionsfrågan är vidare att man, för att kunna pröva Socialstyrelsens underlåtenhet att agera till läkarnas förmån, måste ta ställning till vad som är en rimlig bedömning av kammarrättens dom från 1991 och Socialstyrelsens eget agerande 1992 när prövningstillstånd inte meddelades. Vid en granskning av vad Socialstyrelsen gjorde efter 1991, och dess bedömning av vad som tidigare förevarit, tvingas man att gå tillbaka. Indirekt rullas således det tidigare händelseförloppet upp. En sådan indirekt granskning av de tidigare händelserna vore mycket konstig om man samtidigt säger att dessa händelser inte kan läggas till grund för skadeståndsansvar. Det sunda förnuftet spelar en roll inom juridiken. En domstol kan alltid, om den så önskar, nå ett rättvist resultat.

Angående målets fortsatta handläggning

Anders Agell: I nuläget finns ingen önskan om att målet, för mellandom rörande den principiella skadeståndsskyldigheten inklusive preskriptionsfrågan, ska tas till huvudförhandling; fullt förtroende finns för ordföranden såsom ensam domare och att

mellandomen kan avgöras av denne på grundval av det skriftliga materialet och det som förevarit under den muntliga förberedelsen. Vid den muntliga förberedelsen har preciseringar gjorts av de åberopanden som görs av läkarna i första hand. Om det går läkarnas väg är det onödigt att i dom ta ställning till de åberopanden som finns i övrigt men som inte kommenterats. Behov föreligger dock av att framföra vissa avslutande synpunkter och kompletteringar. Läkarna är måna om att resultat nås så fort som möjligt. Det ifrågasätts om det är lagligt grundat att meddela en mellandom endast rörande preskriptionsfrågan. Att mellandom ska meddelas av en ensam domare är en kraftfull begäran. Domens motivering blir i en sådan situation mycket viktig. För läkarnas vidkommande är det av högsta betydelse att domen blir klargörande och övertygande på punkten att läkarna är oskyldiga eller att bevis saknats i sådan grad att det inte finns grund för någon annan slutsats än att de är oskyldiga. Det är vår förhoppning att domen gör slut på möjligheten att påstå att läkarna är likstyckare.

Magnus Hermansson: Staten vidhåller inställningen att en mellandom endast beträffande preskriptionsfrågan är det mest processeffektiva. Staten kan idag inte lämna sin inställning i frågan om mellandom utan huvudförhandling. Det utesluts dock inte att staten kan komma att tillmötesgå denna hemställan.

Diskussion förs vidare om målets fortsatta handläggning, varefter parterna uppger att de samtycker till att målet sätts ut till fortsatt muntlig förberedelse tisdagen den 18 december 2007.

Parterna kallas muntligen till fortsatt sammanträde för muntlig förberedelse den 18 december 2007 kl. 09.00. Parterna kallas på samma sätt och, vad avser parterna personligen, vid samma äventyr som till dagens förhandling.

DAG 4

Anders Agell: Yrkandet att ordföranden själv ska avgöra målet återkallas. Även om ordföranden skriver en bra dom föreligger fara för att en dom av en ensam domare inte vinner allmän acceptans och får tillräckligt genomslag i samhället. Läkarna har återigen, under den senaste veckan, blivit utsatta för angrepp, framförallt på internet. Återkallandet grundar sig på läkarnas starka önskan att domen leder till social upprättelse.

Målet handlar om det svenska rättssystemets tillkortakommande under 20 år – en skrämmande och beklämmande juridisk händelsekedja som ännu inte avslutats och som förstört läkarnas liv. Läkarna, som inte kände varandra särskilt väl, åtalades för mord helt utan underlag. Idag är läkarna bättre bekanta med varandra, efter det att de av myndigheterna parats ihop som ett siamesiskt tvillingpar. Katastrofen har också kommit att drabba läkarnas och Catrine da Costas anhöriga. Tomas Allgén har inte fått se sin dotter sedan 1985. Teet Härm har mist kontakten med sin son. Teet Härm, som redan innan hade tragedin med sin fru som tagit livet av sig bakom sig, blev ”överfallen” av sin egen handledare, Jovan Rajs, som ville sätta dit honom för mord. Teet Härm har senare kommit att målas ut som en seriemördare. Han lever idag med skyddad identitet och adress. Fallet är ett ödesdrama i klass med ett antikt skådespel. Målet gäller statens skadeståndsansvar på grund av en mängd försummelser och ett antal systemfel – som ingen i och för sig lastas för. Vanföreställningen att läkarna är likstyckare är djupt rotad i media.

JK:s processföring i målet är under all kritik. Det är nödvändigt att åberopa vissa förhållanden och händelser utom målet för att belysa vissa rättsfakta i målet. Detta breddade perspektiv är nödvändigt för att en dom ska kunna ges på grundval av att läkarna är helt oskyldiga. En sådan dom kommer att få ett större genomslag och nå dem som vägrar att tro annat än att läkarna är odjur.

Följande tillägg bör göras rörande JK:s påstående om att det inte är möjligt att förklara staten skadeståndsskyldig om tingsrätten inte i domen förklarar att kammarrättens dom ska undanröjas. Det är fullt möjligt att föra en skadeståndstalan trots att resning inte beviljats. Staten är fredad mot skadeståndstalan på grund av beslut av de högsta instanserna så länge beslutet inte ändrats. Inga beslut av regeringsrätten har ändrats – och det påstås inte att regeringsrätten har gjort fel, trots att så är fallet. Detta utgör dock inget hinder, vilket även medges av JK. Regeringsrätten har aldrig gjort någon sakprövning. Ändå svarar JK att yrkandet inte är möjligt på grund av att tingsrätten måste fastslå att kammarrättens dom ska undanröjas. Denna invändning är självmotsägande och JK:s positioner går inte ihop.

Anders Agell ger in brev från Bertil Wennergren, aktbil. 82. Brevet styrker det faktum att JK missförstått förhållandet mellan skadeståndstalan och resning.

Läkarna är felaktigt dömda. Saken är uppenbar. Man måste t.o.m. anta att de är fullständigt oskyldiga. Det får anses uteslutet att de gemensamt begått brottet. Att någon av dem ensam skulle vara gärningsman är än mer osannolikt. För detta fordras en förståelse för bevisvärdering. Hänvisning görs här till kap. 7 i stämningsansökan. Påståendet om att bevisprövningen i brottmål inte är en sanningsspåra är groteskt. Det är sanningen som måste utredas för att någon ska kunna dömas. Vid bevisprövning måste temateorin och bevisvärdeteorin kombineras. Under 80-talet hade man inte detta riktigt klart för sig. Det är inte möjligt att endast lägga ihop enskilda delbevis. Ett delbevis behöver inte vara framkallat av att ett vittne sett det han trott sig se – det kan vara framkallat av vad vittnet tror efter att t.e.x. ha läst tidningarna. Är man inte uppmärksam på att enskilda bevis kan vara framkallade av annat än det vittnet själv tror föreligger en stor fara. I målet mot läkarna fanns inte ett enda bevis av värde. Bevis framkallades på grund av att personer ville hjälpa polisen. Bevisningen mot läkarna har analyserats bak- och framlänges. I resningsansökan har bevisningen gått igenom baklänges. Härigenom kan det konstateras att vittnesmålen vuxit fram. I stämningsansökan har bevisningen analyserats framlänges, vilket bekräftat att det inte finns några fakta med bevisvärde mot läkarna. Vittnesmålen är framkallade av

helheten. De genomgående analyserna redovisas i 74 bilagor. I resningsansökan slås samtliga vittnesmål ut förutom det s.k. polisvittnet. Detta har emellertid gjorts i stämningsansökningen, i vilken det konstateras att även detta vittnesmål är framkallat och således inte bör tillerkännas något bevisvärde. Efter regeringsrättens avslag på resningsansökan 2004 har Hans Ragnemalm uttalat sig i Förvaltningsrättslig tidskrift. Under en rökridå medger han att kammarrättens dom var fel. Det åberopas som bevis för att läkarna är felaktigt dömda. Hänvisning görs till stämningsansökan s. 18 ff. och till bilaga 70. Utan den nya reglering som tillkom på 90-talet om ”synnerliga skäl” hade resningsansökan inte kunnat avslås. Beslutet var ändå helt otillfredsställande – det stod i strid med uttalanden i förarbetena och Peter Fitgers utredning. Ragnemalm säger att det med hänsyn till rättssäkerheten borde ha beviljats resning, vilket också betyder att han är av uppfattningen att kammarrättens dom var felaktig.

Under den inledande fasen fanns inte någon bevisning annat än Jovan Rajs avsiktliga överfall på Teet Härm och Christina Allgéns angrepp på Thomas Allgén. När polisen sedan satte igång, fick man allmänheten till hjälp. Särskilt kom Expressens löpsedel att framkalla bevis. De bilagor som det hänvisas till i sammanställningarna, aktbil. 65, åberopas som bevis för att läkarna är felaktigt dömda och för att fel och försummelse föreligger.

Den analys av hårstråna som hittats på handduken och som kom till stånd på läkarnas begäran utgör ett tekniskt motbevis för läkarnas oskuld. Denna bevisning, tillsammans med resultatet av fingeravtrycksanalysen, är egentligen inte behövlig, eftersom det inte finns något bevis för läkarnas skuld. Det ska än en gång erinras om att JK farit med osanning i ärendet rörande fingeravtrycken och att JK vägrat avge en förklaring härtill.

Rätten tar paus kl. 9.55 – 10.10.

Anders Agell: Vi finner oss nödsakade att kommentera JK:s sätt att föra denna process. JK har svårförenliga roller; dels som övervakare av myndigheter, dels som företrädare för staten då krav framställs. JK kritiserar aldrig domstolar för materiellt felaktiga

beslut, utan angriper endast fel av formell art. På grund av denna inställning är JK van att i processer försvara staten in i det längsta. JK går dock i detta mål för långt. JK:s inställning att domstolar i bedömningsfrågor och vid bevisvärdering har ett så stort spelrum att det endast är uppenbara fel som kan grunda ansvar, är felaktig. JK bryter mot objektivitetskravet i 1 kap. 9 § RF. JK måste agera efter samma grundvärderingar och objektivitet i båda sina roller. Utrymmet för JK att försvara staten är inte så fritt som för en advokat. När det gäller bevisvärdering i brottmål är det inte rimligt att inta hållningen att endast uppenbara fel kan föranleda skadeståndskyldighet. Ur rättslig synpunkt är inställningen inte acceptabel. En jämförelse kan göras med en läkares verksamhet. Ingen skulle påstå att ett sjukhus endast kan ställas till ansvar för uppenbart felaktiga beslut.

JK har utanför processen – i tv och i chatt med tv-tittare – förnekat allting. JK:s påståenden i dessa sammanhang är fullständigt oacceptabla.

Anders Agell ger in promemoria, aktbil. 81, varefter han redogör för delar av dess innehåll och gör följande tillägg. JK:s agerande då han lägger sig i frågan vem som är läkarnas ombud är rättsvidrigt. Medan Magnus Hermansson i processen bestrider varje fakta och inte gör medgivande i någon del – samtidigt som ingen motbevisning anförs – agerar JK själv utom processen, genom att i media diskutera rättegången med tv-tittare. Hänvisning görs till aktbil. 72. Genom JK:s agerande och befängda påståenden, både i och utom processen, försvagas tillförlitligheten av det som JK påstår i detta mål.

Magnus Hermansson: Inget av det som anförs föranleder någon ytterligare kommentar från staten.

Rätten tar paus kl. 11.40 – 13.00.

Samtal förs om målets fortsatta handläggning.

Magnus Hermansson: Staten påkallar ett beslut rörande de processuella invändningarna som anförts. Därefter påkallas mellandom i preskriptionsfrågan. Det torde kunna ifrågasättas om en förenklad huvudförhandling är möjlig med hänsyn till 15 dagars fristen. Staten har inga synpunkter på rättens sammansättning. För närvarande har staten ingen bevisning att åberopa.

Samtal förs om tidpunkten för en eventuell huvudförhandling, varvid ordföranden uppger att en huvudförhandling kan tänkas bli aktuell någon gång under våren.

Anders Agell: Det var en förhoppning att den muntliga förberedelsen kunde övergå i en förenklad huvudförhandling. Det är önskvärt och angeläget att processen kan genomföras utan varje tidsutdräkt. Uppgiften om en huvudförhandling under våren är, med hänsyn till målets enorma proportioner och läkarnas långa lidande, lätt oroande ur rättsäkerhetssynpunkt. En vädjan om skyndsamhet framförs i detta avseende. Stämningsansökningen, inklusive bilagor, har karaktären av en statlig utredning. Av denna framgår allt av värde. Genom JK:s bristfälliga studium härav har JK redan nu dragit ut på tiden. Så länge JK inte sätter sig in i materialet, så länge allt bestrids och så länge ingen motbevisning åberopas, kommer läkarna att nödgas kalla en rad vittnen; en del poliser, Jovan Rajs, Helin, ett antal generaldirektörer, JK personligen och chefsjuristen på Socialstyrelsen. Genom JK:s hållning i processen framtvings detta skådespel. Staten får ta konsekvenserna av en sådan enorm tidsutdräkt. En huvudförhandling kan uppskattas till ca tre veckor.

Ordföranden tillkännager att beslut i de processuella frågorna kommer att meddelas genom att hållas tillgängligt på rättens kansli den 4 januari 2008, kl. 13.30.

Kristina Åkerström uppger att kostnadsräkning kommer att tillsändas tingsrätten via Tolkccentralen.

Förhandlingen förklaras avslutad.

BESLUT (att meddelas den 4 januari 2008 kl. 13.30)

1. Angående frågan om hinder för prövning på grund av 3 kap. 10 § skadeståndslagen

Till grund för kärandenas skadeståndstalan ligger ett flertal åberopanden av fel och försummelser vid myndighetsutövning. En del av talan hänför sig till fel av Stockholms tingsrätt. De försummelser av Stockholms tingsrätt som görs gällande åberopas inte såsom enskilt skadeståndsgrundande, utan som rättsfakta i det led av omständigheter som tillsammans ligger till grund för den kumulerade vårdslöshet som åberopas.

I 3 kap. 10 § skadeståndslagen stadgas bl.a. att en talan om ersättning enligt 2 § samma kapitel med anledning av dom eller beslut av allmän underrätt ska väckas vid den domstol som enligt 2 kap. 2 § rättegångsbalken är behörig att upptaga där angivna mål på grund av brott av domare vid den domstol som meddelat domen eller beslutet. Nämnda lagrum i rättegångsbalken föreskriver att hovrätt, som första domstol, ska pröva mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget har begåtts av domare i allmän underrätt.

Det spørsmål som tingsrätten nu i aktuell del har att ta ställning till är således frågan huruvida tingsrätten är behörig att pröva den del av talan som hänför sig till fel och försummelser av Stockholms tingsrätt.

JK har i frågan anfört att regeln i 3 kap. 10 § skadeståndslagen har full bärighet i förevarande mål, eftersom regeln inte är försedd med något undantag för det fall att vissa av de fel som åberopas faller under en domstols behörighet medan andra faller under en annan domstol.

Kärandena har gjort gällande att tingsrätten är behörig att pröva talan i sin helhet. Som skäl härför har i huvudsak följande anförts. Eftersom en sammanhängande kedja av fel åberopas som grund för skadestånd skulle en utbrytning av Stockholms tingsrätts roll innebära en snedvriden prövning av skadeståndstalan. Regelns tillämplighet måste bestämmas med beaktande av regelns ändamål; regelns tillämplighet bör begränsas till fall då åberopade fel och försummelser är lokaliserade enbart till domstol i viss instans.

Tingsrätten gör följande bedömning.

I förarbetena till skadeståndslagen diskuteras inte den problematik som nu är för handen. Inte heller har frågan, i det närmare avseende som här aktualiserats, behandlats i rättspraxis.

Inledningsvis bör det konstateras att regeln i 3 kap. 10 § skadeståndslagen utgör ett undantag från instansordningen. Regeln har visserligen till viss del motiverats utifrån tanken att det inte är i överensstämmelse med grunderna för instansordningen att en lägre instans prövar riktigheten av ett avgörande av högre instans. (se prop. 1972:4 s. 380). Med hänsyn till att bestämmelsen griper in i och begränsar den grundläggande rätten och möjligheten att få en talan prövad i flera instanser torde emellertid regeln med fog kunna beskrivas såsom en klar undantagsbestämmelse.

Detta förhållande kan möjligen i sig anföras till stöd för att regeln ska tillämpas med viss försiktighet. I motiven betonas också den principiella vikten av att instansordningen bevaras så långt som möjligt. Det kan även noteras att denna regel vid prövningen i rättsfallet NJA 2004 s. 662, där fråga var om skadeståndsanspråk på grund av bristande implementering av EG-direktiv, inte tillämpades analogt.

I rättsfallet NJA 2003 s. 263 aktualiserades forumregeln i samband med en skadeståndstalan på grund av fel och försummelse i regeringsrättens handläggning av ett rättsprövningsmål. Rättsfallet tillhandahåller inte någon omedelbar vägledning i förevarande fall, men kan likväl anses vara av indirekt intresse. Käranden gjorde här

gällande kumulerad eller anonym vårdslöshet och försummelsen tillskrevs såväl regeringsråd som regeringsrättssekreterare. HD konstaterade att regelns tillämpning kan stöta på problem när det som grund för skadestånd åberopas kumulerad eller anonym vårdslöshet, i detta fall beroende på att fel av regeringsrättssekreterare inte omfattas av den särskilda forumregeln. Efter fastslående av att andra lösningar inte kunde anses godtagbara ansåg sig HD behörig att, utan begränsning, pröva frågan om skadeståndsskyldighet för staten.

HD åsidosätter i fallet förvisso inte intresset av att riktigheten av ett avgörande inte ska prövas av en domstol i samma eller lägre instans. Däremot frångår HD regelns strikta innebörd, med en motivering som klart får anses värna om intresset av att ett skadeståndsanspråk ges skäliga processuella förutsättningar. HD tillämpar här i princip regeln extensivt; ett förhållande som emellertid på intet sätt utgör något framhållande av vikten av att fel av domstol prövas av domare i högre instans. Mot bakgrund av regelns undantagskaraktär, bör en extensiv tillämpning av regeln principiellt utgöra en mer betänklig tillämpning än den omvända. Detta förhållande torde således betona den vikt som tillerkänns intresset av att en talan ges rimliga processuella ramar.

I förevarande fall står det klart att en utbrytning av de fel som åberopats och som är att hänföra till Stockholms tingsrätt skulle utgöra ett påtagligt hinder för kändenas möjlighet att föra sin skadeståndstalan. Trots att det saknas uttryckligt stöd för att forumregelns tillämplighet skulle vara villkorad och behäftad med undantag, är det tingsrättens bedömning att frågan i detta mål om fel inom ramen för åberopad kumulerad vårdslöshet inte faller inom regelns uppenbara tillämpningsområde. De skäl som uppbär den särskilda forumbestämmelsen kan heller inte anses vara av sådan karaktär och styrka att det nödvändiggör en strikt tillämpning av regeln.

I denna situation finner tingsrätten det mest adekvat att tillerkänna den grundläggande instansordningen genomslagskraft. Mot bakgrund av det anförda är det tingsrättens mening att 3 kap 10 § skadeståndslagen inte utgör ett hinder mot att tingsrätten i förevarande mål prövar frågan om skadeståndsskyldighet för staten på grund av fel

eller försummelse av Stockholms tingsrätt. Tingsrätten beslutar således att, för det fall sakprövning kommer till stånd, något hinder däremot inte föreligger på grund av innehållet i 3 kap. 10 § skadeståndslagen.

2. Angående frågan om yrkandets utformning

Kärandena har i målet initialt yrkat att tingsrätten ska fastställa att staten är ersättningsskyldig för lidande på grund av kränkning fram till dess att Kammarrätten i Stockholms dom 1991 blivit undanröjd. Yrkandet har sedermera justerats på så sätt att det nu yrkas att staten ska förpliktas att utge skadestånd för lidande med 200 000 kr årligen för var och en av Thomas Allgén och Teet Härm fram till dess att Kammarrätten i Stockholms dom undanröjs.

JK har gjort gällande att detta yrkande inte kan upptas till prövning och har till stöd härför anfört följande. Yrkandet har utformats på ett sådant sätt att det för ett bifall härtill torde fordras att tingsrätten i sitt avgörande måste slå fast att Kammarrätten i Stockholms dom 1991 bör undanröjas. Ett sådant ställningstagande skulle stå i strid med konstitutionella grundprinciper, då denna fråga ankommer på kammarrätten först sedan Regeringsrätten beviljat resning. Yrkandet har karaktären av en vitestalan mot staten i ett spörsmål som inte ankommer på staten.

Tingsrätten gör följande bedömning.

Möjligheterna att föra en fullgörelsetalan trots att tiden för fullgörelsen inte har inträtt är enligt 13 kap. 1 § rättegångsbalken starkt begränsade. Talan, i nu aktuell del, faller inte under något av de undantag som stipuleras i nämnda lagrum. Yrkandet ska därför avvisas. Med anledning härav finner tingsrätten inte skäl att ta ställning till den invändning som JK anfört gentemot yrkandets utformning.

3. Angående frågan om mellandom

Kärandena har yrkat att tingsrätten genom mellandom ska fastställa att staten bär skadeståndsansvar för de ekonomiska skador och de skador i form av lidande genom kränkning för vilka kärandena utsatts, samt att ansvaret för kärandenas lidande löper fram till den dag då kammarrättens dom 1991 om deslegitimation blivit undanröjd.

JK har instämt i kärandenas hemställan att tingsrätten ska meddela mellandom, men har gjort gällande att mellandomstemat bör begränsas till frågan om läkarnas anspråk har preskriberats.

Tingsrätten finner att det är lämpligt att genom mellandom enbart pröva frågan om preskription. Denna omständighet är av omedelbar betydelse för utgången av målet. En mellandomsprövning av frågan om preskription av kärandenas anspråk får anses vara mest fördelaktig ur processekonomisk synpunkt.

Tingsrätten förordnar därför att följande fråga ska prövas genom mellandom:

Har den del av kärandenas skadeståndsanspråk som grundar sig på fel och försummelser i tiden före den 31 januari 1995 preskriberats eller ej.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den part som vill överklaga beslutet under punkt 1 ska först anmäla missnöje. En sådan anmälan ska göras inom en vecka från den dag då parten fick del av beslutet. Om en part anmäler missnöje ska rätten med hänsyn till omständigheterna bestämma om beslutet ska få överklagas särskilt eller endast i samband med att dom eller slutligt beslut överklagas.

Beslutet under punkt 2 får överklagas skriftligen. Ett överklagande, ställt till Svea hovrätt, ska ges in till tingsrätten senast den **25 januari 2008**.

Beslutet under punkt 3 får överklagas särskilt om part anser att beslutet försenar målet i onödan.

MÅLETS FORTSATTA HANDLÄGGNING

Tingsrätten har nu för avsikt att på handlingarna meddela mellandom i preskriptionsfrågan. Det är tingsrättens uppfattning att en huvudförhandling för mellandomen inte behövs och inte heller begärs av någon av parterna.

Som ovan

Björn Landström
Protokollet uppvisat/